

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

1 Turpia linquentem bene dicit vir meretricem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](#)

Rege questa est iniuste tuis dejectam, & vi coactam falsum contra te compotus piaculum. Nam eo tempore ad Apostolicam sedem libellum appellationis sue misit; in quo non quidem adhuc confessam, sed ut contra te falsum dicere crimen, eogi sepe innotui: insuper subiungens: [Quod si amplius compulta fuerit, scitote non veritas sed more mortis, & evadendi studio (qui alter non possum) quod voluerint, dicam. Vos tamen mecum electe mei hinc vobis insinuant.] Unde vobis praedictum, ut cum eadem Thietberga ad conditam lynodem, sicut statuimus, adveniret, causam eius diligent examinatione tractetis: & si ei objeccitur, quod illa te crimen aliquod admisit confessio fuisse, & contra illa violentiam per tutissime proclamaverit, vel si inimicos judices illos ibi tuisse testata fuerit, tunc illud renovetis iudicium secundum equitatem normam, ut iustitia mole non oppri- manit.

i. In commonitorio] Hec verba videntur accipienda quasi proutus, & sequenda a ceteris: ut indecet caput hoc sibi proponat ex commonitorio, quod Nicolaus legatus sui Rodolphi Portuani, & domini Frederici Episcopi dederit. Nam rotius captiuitas suam ipsum Nicolai legatus momentum, quomodo se in ea causa graviter delectat. Datum vero ab eo suis commonitoribus his scriptis legato, secundum in epistola ad Episcopos in Corvinum congregatos, in apendice bibliotheca SS. Patrum testatus his verbis: Porro, quid ex Lethani uxoris censuerimus (quoniam & de hoc loco nos ipsius praefulati) in epifolium nostrorum, quas per fratres & Coepiscopos nostros, Rodoldum & Ioannem in Galliam missum, poteritis exemplaribus reperire. Quod videlicet exemplaria una cum commonitorio, quod praesistratibus nostris pro hac eadem causa ad Lotherianum Regem missis delimitum, per fratrem & Coepiscopum nostrum Odonom vestram sanctiaturam transmitemus.

2. Cita nec etiam] Hec verba non sunt hoc loco apud Iovem, sed paulo superius post illa verba, admisit se dicit, multa intercedunt, in quibus & hac continentur, sicut alio ordine. Sed alio loco non est mentitum.

Huic autoritatis evidenter ostenditur, quod nisi libera voluntate, nulla res copulativa alicui.

QUÆSTIO III.

Quidam patr. pacuum sponsionem alii habere non voleant, auctoritate Elberiani concilii, &c. monstratur: qua dictum.

C. I. q. De parentibus qui fidem frangunt sponsorum.

S' qui a parentibus fidem frangerint sponsorum, tri- em temporibus absidente a communione. Si tamen idem sponsus vel sponsa in illo gravi criminis non sit, sive deprehensi, excusati erant parentes. Si vero in eodem fuit vitio, & poenitentia se contentando, superioris feni- tia servetur.

3. Non fuerint] In originali legitur sine negatione, itemq. a patrem, & quo praterea debet dictio, illo, scđ. habet, in gra- vi criminis deprehensi.

Eos quid non licet parentibus sponsalia filiorum suorum fran- gere. Verum hoc de illis intelligendum est, que illorum confessio conturbatur.

CAUSA XXXII.

Vidam viri, cum non haberet uxorem, quandam merentem sibi coniugio copulavit, que erat ste- rili, neptii ingenii, filia originari: quam cum pater ali olet tradere, hunc avum eam copula- vit, causa solitus incontinentie. Deinde hic pa- rentia duxit, ex ancilla propria filia querere capit. Pof- fuit. Iov p. 8. 46.

ea de adulterio convictus & punitus, quandam rogavit, ut vi uxori- ren opprimeret suam, ut sic eam dimittere posset: quo facto quan- diam infidelem filii copulaverit, eas tam conditione, ut ad Christia- nam religionem transiret.

1. Hic primum queratur, an meretrix licet ducatur in ux- rem.
2. Secundò, an ea, qua causa incontinentia ducatur, sit conjunctio appellanda.
3. Tertio, cuius arbitrium aliqua sequatur; an liberum avi, an origi- nari parric.
4. Quartò, si vivente uxore licet alicui filios ex ancilla que- rare.
5. Quinto, si ea, que vim patitur, pudicitiam amittere compro- betur.
6. Sexto, si adulteri adulteriam possit dimittere.
7. Septimo, si vivente domina, alioz posse accipere.
8. Octavo, si infidelem sibi praemissa conditione licet alicui fide- lum in conjugem ducere.

QUÆSTIO I.

Quod autem meretrix in conjugem duci non debet, mul- ti in auctoritatibus & rationibus probatur. Illis enim que adulterii rea convineatur, nisi post peractam pa- tentiam, in conjugis conserto retinari non debet.

C. I. q. Patronus turpitudinis est, qui ux- rem suam adulteriam dimittit

noluerit.

Unde Iohannes Chrysostomus, [id est, auctor operi imper- fecti] homilia 32, ait super Matth. v. 19.

Si igitur a crudelis est, & iniquus, qui castam dimittit, sic satius est, & iustus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eius est, qui crimen celar uxoris.

C. II. q. Causa forniciatum vir dimittit uxorem,

non tamen alteram ducat.

Item Hieronymus in comm. ad c. 19. Matth.

Dixit & Dominus in Evangelio: [Quicunque di- mittit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mechatetur; & qui dimisitam duxerit, mechatetur.] Sola fornicatio est, qua uxor vincat affectum: imo, cum illa unam carnem in aliam dividatur, & se fornicatio- ne separaverit a marito, non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura: [Qui adul- teriam tenet, stultus & impius est.] Vbiunque est igitur fornicatio, vel ob fornicationis suspicio, liberè uxor di- mittitur. Et quia poterat accidere, ut aliquis calumniam sacerdoti innocentem, & ob secundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret, sic priorem dimittere jubetur: uxorem ut secundam prima viveat non habeat.

C. III. q. Sola viri fornicatio uxorem maculat.

Idem in epistola Pauli ad Corinths i. c. 6. [in e gloria ordinaria.]

In conjugio quis positus quæcumque peccata fecerit non propriam infusant conjugem: sed fornicatio uxorem coquinat; ut jam non sit viro suo licita, sed quasi adul- teria.

C. IV. q. Qui uxorem suam dimittit adulteram moluerit, duobus annis paenitentia, si ei debi- tum rediderit.

Item Iohannes Chrysostomus.

1. **S**i quis uxorem suam invenerit adulteram f. & e postea deinceps placuerit habere eam in matrimonio, duobus annis paenitentia, ideo quia cum adultera commisus sit, quæ adhuc criminis suo non est purgata: aut

a. Sent. 4. dist. 31. Iov p. 8. c. 22. Pan. l. 2. c. 3. b. Isidorus de ecclesiastice offic. l. 2. c. 19. Sent. ibid. Iov p. 8. c. 43. Pan. l. 2. cap. 7. c. Proverbi. d. al. & c. Glosa ord. ad euandem locum. Matth. In conc. Foroiulensis. c. 10. Iov p. 2. cap. 42. f. al. adulteria.

975

abstineat se à matrimonio ejus, donec expleatur satisfactio criminis poenitentiae suæ: id est, quia post satisfactiōnem poenitentiae non metetur vocari adultera. Similiter, si virum suum uxori invenerit adulterum, non ad imparia judicatur.

C. *¶ Caput hoc non est inventum apud B. Ioannem Chrysostomum. Et videtur canon alius conciliis, aut poenitentialis. Simile quidam habetur in concilio Nancianensi, c. 12.*

2 pars. Subauditur, nisi ab adultero mulier recedere, velut: quo casu uxorem suam vir recipere possit, nullum periculum ei illatur.

C. V. *¶ Post paenitentiam adulterii uxorem vir posset recipere.*

Unde Pelagius Papa Melito a subdiacono.

DE Benedicto b quoque, quem uxorem alienam indicasti facinoroso futiliſſim⁹ spiritu, & in suum haecenus præsumere detinere confortiorum, si hoc rerum veritas habet, jubemus experientia tua, ut cum eum ipsa quoque adultera districte mactare non differas, & calvatos ab invicem separate, & illum quidem ad Lucium, defensorum in Apulie provinciæ patrimonium sine dilatatione faci migare: illam vero, si quidem maritus suus sine dolo aliquo forte accipere voluerit, sua ordinatione sub cautele recipiat, nullum ei nihil duntaxat de cetero simile committente periculum illatus. Si vero omnino eam recipiente noluerit, in aliud quendam locum, in quo ei non licet male vivere, provida eam dispensatio constitue.

C. VI. *¶ Qui adultera debitum reddit, tribus annis paenitentia.*

Item ex poenitentiali Theodori.

2. *S*i quis d uxorem suam fecit adulteram, & non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, tribus annis paenitentia; & quadriū i poenitent, ab fineat se ab illa.

i. *¶ Et quadriū poenitent. In plerisq; vestigis est, & quadriū illa poenitent.*

C. VII. *¶ Adultera purgata per paenitentiam posset fieri reconciliatio coniugii.*

Item Augustinus ad Pollentium de adulterio conjugii, lib. 2, c. 6.

Quod autem tibi durum videtur, ut post adulterium reconciliari conjugi, si fides adit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos vel baptizate, vel poenitentia credimus esse sanatos? Hæc crimina in veteri Dei lege nullis sacrificiis mundabantur, quæ i. in lege novi testamenti sine mundatione legali mundabantur: & ideo tum omnino prohibuit era ab alio contaminatam viro recipere uxorem: quamvis i David Saulis filiam, quam pater ejusdem mulieris ab eo separatis dederat alteri, tanguano novi testamento prefigurator sine cunctatione g receperit. Nunc autem, postquam h. Christus ait adultera, [nec ego te condenabo: vade, deinceps noli peccares] quisnon intelligat debere maritum ignorare, quod videt ignorisse Dominum amborum: nec iam se debere adulteram dicere, cuius poenitentia crimen divina credit miseratione deleatur?

i. *¶ Quæ in lege] Apud B. Augustinum legitur, quæ novi testamenti, in lingua Christi sine dubitatione mandantur. Sed ob glossam non est emendatum.*

C. VIII. *¶ De cetero.*

Idem eodem libro, c. 9.

Non i erit turpis, neque difficilis etiam post perpetrata, atque purgata adulteria reconciliatio con-

a. al. Milet. b. Anselm: l. 11, c. 94. c. al. diff. positione. d. Anselm: ibid. al. cap. 83. e. Sent. 4. dif. 3. Poly. lib. 6. rit. 4. Ivo. p. 8. c. 242. Pam. l. 7. cap. 35. f. i. Reg. 18. g. al. contaminatione.] orig. h. Iohann. i. Sent. ibid. l. 2. s. l. 2. Pannorm. l. 7. c. 37.

jugum, ubi per claves Regni coelorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non ut post virti divorzii adulteria revocetur, sed ut post Christi consortium adulteria non vocetur.

C. IX. *¶ Cum fornicationis vitium excluditur, capitula virtus adsciscuntur.*

Idem Ambrosius lib. 2. de Cain & Abel. c. 4.

CVM renunciatur improbitati, statim adsciscuntur virtus. Egregius enim malitia, virtutis operatur ingredium: eodemque studio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.

C. X. *¶ Non habetur fallax apud Beum, qui ad veritatem paenitendo revertitur.*

Item Gregorius homil. 29. Evang.

A PUD misericordem namque iudicem nec ille fallatur, qui ad veritatem revertitur, etiam postquam mentitur: quia omnipotens Deus dum liberiter nostram poenitentiam suscipit, ipse suo iudicio, hoc quod erravimus, abscondit.

Quod a si in adulterio perseverare elegit, patrem impunius, & lenocini reus maritus habebatur, nisi eam, adulteri non facere voluerit. Unde in libro Cod. b. de adul. & falso. imp. Severus & Antonius. [¶ Crimen lenocini contrahit, qui deprehensam in adulterio uxrem in matrimonio retinuerunt, non ad suscitatum habuerunt adulteram.] ¶ *Hoc in adulterio non dicitur.* Non enim ei permititur maritos suos adulteri res facere. Unde in libro c. eodem, & tit. eodem, sidem Imperatore. [¶ Publico iudicio non habere multorum adulterii accusatum, quamvis in matrimonio sui violata queri velint, lex Iulia declarat: qui can rapscula jure mariti accusandi facultatem detulisset, non idem familiis privilegium detulit.] S ergo, ut ex his colligatur adulteribus, adulteriorum recipere nulli permittuntur, multo minus in conspicuas dicas habebit, cuius pudicitia nulla spe habetur. Debet enim inter coniuges seruari fides. ¶ *Scrammentum: que cum defunctori non coniuges, sed adulteri appellantur.*

C. XI. *¶ Veritas nuptiarum non confitit in commissione maris & fami- liæ.*

Unde Augustinus scribit contra Iulianum, libro primo.

NON enim d in sola, ut deliras, commissione maris & scemina nuptiarum veritas est: quamvis, sine illa commissione nuptæ filios procreare non possint. Sed alia sunt ad nuptias proprie pertinencia, quibus ab adulteriis nuptia discernuntur, sicuti esti tori conjugali fides, & cura ordinante filios procreandi, & (qua maxima est differentia) bonus ius malo, hoc est, bonus uis concupiscentia carnis, quo bono e adulteri malo utitur.

In Panormia citatur eodem modo: stenq; apud Iovem, qd quod habet, libro secundo. Sententia quidam spe habetur apud B. Augustinum, & contra Iulianum nuptias diffinient corporis commissiōnem, dispati portiſſum l. 5. cap. ultro.

Hec sunt bona, quibus commendantur nuptias, & ab illisq; discernuntur L.

C. XII. *¶ Prima vel secunda nuptia habentate improbari videtur.*

3. ps. *Econtra vero Ambrosius 1. improbat nuptias videtur, dicunt.*

Nuptiæ terram replent, virginitas paradisum. Sed & hoc intuendum est duntaxat iuxta hebraicam veritatem, quod cum scriptura in primo, & tertio, & quarto, & quinto, & sexto die expletis operibus fingitur.

a. Sent. ibid. b. it. 9. ad legem Iuliam de adul. & falso. c. Ibidem l. 2. d. Ivo p. 2. c. 77. Pam. l. 6. c. 19. e. al. malo.] Ivo. f. al. decernuntur.

Iocum dixerit. a [& videt Deus, quia bonum est;] in secundo die omnino subtraxit: nobis intelligentiam detinque, non esse bonum duplicum numerum, quia ab uno dividat, & præfigeret foedera nuptiarum. Unde & in arca Noë omnia animalia quæcunque bina ingreduntur, immunda sunt, impar numerus est mundus. Quicquid in dupliciti numero ostendatur & aliud sacramentum, quodne in beluis quidem, & immundis avibus organa comprobata sit: bina enim ingrediuntur immunda, & tenea, quæ munda sunt: ut haberet Noë post diluvium, quod impari numero statim Deo posset ostendere.

I. ¶ Ambrosius. Sic etiam in manuscriptis. Sed apud ipsorum est inventum. Habetur apud B. Hieronymum lib. contra innumeros.

Præfatio ad exhortationem, non ad necessitatem obseruanda virginem referatur. Unde Ambrosius aut in libro exhortationis ad Vergine.

C. XIII. ¶ Virginitas ex consilio suadetur, non ex imperio præceptur.

Virginitas corporis expedita a vobis est, quam ego pro confito fideio, non pro imperio præcipio. Sola est enim virginitas, quæ suaderi potest, imperari non potest: res magis voti, quam præcepti.

4 pars. Cum ergo in meretricie, ut diximus, nulla spes fidei, nulla fortuna predicta, patet, quod non est in conjugium duxisse. Sed opinione: Rabab à Hierachonita, quamvis esset meretrice, tamen principia tribus Iuda est copulata conjugio, de qua Christus postea ipsa dignatus est. Officium quoque duodecim Prophetarum primus, ex propria Domini, coro ordini meretricem emittit, quicquid in conjugio sociavit. Sed alius est, meretricem ducere, et adulterum resistere, quam tua consuetudine, castitate, & pudicitia exercere: arguendum, aliquam earum habere, quam milio patrum a hanc carni sua revocare valens. Hoc enim penitus prohibetur, illud laudabiliter factum legitur. f

**C. XIV. ¶ Non est peccatum, meretricem
ducere uxorem.**

Unde Hieronymus Super Oœc lib. 1.

ad cap. 1.

Non est culpandum Oœc Propheta (interim ut sequitur historiam;) si meretricem, quam duxit, ad pudicitiam converterit: sed potius laudandus, quod ex malâ bona fecerit. Non enim qui bonus permaneat, impunitus polluit, si societ malo: sed qui malus est, in bonâ vertutem, fiboni exempla sctetur. Ex quo intelligamus, non prophetam perdidisse pudicitiam fornicariam copulatum, sed fornicariam assumptissime pudicitiam quam amica non habebat.

Q U E S T I O N E . I I .

Quid autem non sit usor, qua sola causa incontinentie ducitur, hinc videatur probari posse, quia conjugum propagationi, non explenda libidinis causa a Deo instituta est, sed benedictio conjugii: Crescite & multiplicamini.

**C. I. ¶ Partus femininarum est in sola causa
nubendi.**

Unde Ambrosius super Lucam,

lib. 1. ad c. 1.

Potest est h. feminis nuptiarum præmia non habere, quibus haec sola causa est nubendi. Idem lib. 2. in principio. Nam & in conjugi præmium, & gratia nuptiarum, partus femininarum, non mediocris quoque causa est, ut virginitas Maris falleret Principem mundi.

Sed ergo non causa procedere sibi, sed explenda libidinis

**a Eccl. 33. b Genes. 1. Ivo p. 7. c. 120. d Iosue 2.
e 5. & Osias 1. f al. intelligitur. g Ivo p. 8. cap. 36.
Pam. 6. c. 17. h Ivo p. 1. c. 75. & 76. Pam. 1. 6. c. 42. & 2. i. al. Gm.**

sibi invicem copularuntur, non tantum conjuges, quam fornicarii ut dentur.

C. II. ¶ Non conjugas, sed adulteri vacantur, quæ non secundum præceptum Christi conjunguntur.

Hinc etiam Hieronymus ad c. 5. epistole ad Ephesios.

Sicut non a omnibus congregatio hereticorum, Christi ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus, sic non omne matrimonium, & quo non viro suo secundum præcepta Christi uxori jungitur, rite conjugium appellari potest, sed magis adulterium.

2 pars. Huic respondeatur. Prima institutio conjugis in paradiso facta est, ut esset immaculatus unus, & honorabiles multiplices, ex quibus sine ardore conciperent, sine dolore parerent. Secunda propter illicitum motum clivitandum & extra paradisum facta est, ut infirmus prona in ruinam turpitudinis, honeste experetur conjugi. Unde Apostolus d. scribens ad Corinthios, ait: [Propter fornicationem uniusquisque suam vocem, & unquam, virum suum habeat.] Ex hac itaq. causa sit, ut conjugati se sibi invicem debeant, nec se sibi negare possint. Unde & Apostolus: [Nolite fradare inuenient, nisi forte ex confessi, & ad tempus, ut expeditius vacatis orationes, & iterum revertimur in idipsum, ne forte tentem os Saganae. Hoc autem dico propter incontinentiam vestram.] Qui ergo propter incontinentiam in naturalem redire usum monentur, patet, quod non propter filiorum procreationem, tandem misericordie subuentur. Non tamen ideo nuptiae male judicantur. Quod enim præter intentionem generandi sit, non est nuptiarum malum, sed est veniale propter nuptiarum bonum, quod est imperitum, sida videlicet, proles, & sacramentum.

**C. III. ¶ Immoderatus usus conjugatorum
non est nuptiarum malum, sed est ve-
niale propter nuptiarum
bonum.**

Unde Augustinus de bono conjugali, c. 6.

Quidquid f. inter se conjugati: immoderatum, inverendum, fordistimur gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum. Iam in ipso quoque immoderatione exactione debiti carnalis, quam eis non secundum imperium præcipit, sed secundum veniam concedit Apostolus, g ut etiam præter causam procreandi sibi miscentur, etiæ pravi mores ad tales conceubitum impellunt, nuptiae tamen ab adulterio, seu fornicatione, defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoratur. Debent h. ergo sibi conjugati, non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem, liberorum procreandorum causa (que prima est humani generis in ista mortalitate societas) verum etiam infirmitatis invicem excipiende, ad illicitos concubitus evitando, mutuam quodammodo servitutem: ut, etiæ alterius consensu non possit.

3 pars. Non autem datur presentia Sancti Spiritus tempora quo conjugales actus geruntur.

**C. IV. ¶ Non datur praesentia Sancti Spiritus
tempore quo conjugales actus ge-
runtur.**

Unde Hieronymus super Matthaeum.

Conubia f. legitima carent quidem peccato, non tamen tempore illo, quo conjugales actus geruntur, praesentia Sancti Spiritus dabitur: etiamque Propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur. Sed & alia plura sunt, in quibus sufficit sola vis humana, & neque resindiget, neque decet adesse praesentiam Sancti Spiritus.

**a Ivo p. 3. cap. 27. b al. quod non viro suo secundum præ-
cepta Christi conjungitur.] orig. c Genes. 2. Hebr. 3. d 1.
Cor. 7. e Ibidem. f Ivo p. 8. cap. 17. g 1. Cor. 7. h Pam.
1. 6. c. 17. i Seni. 4. dist. 32.**